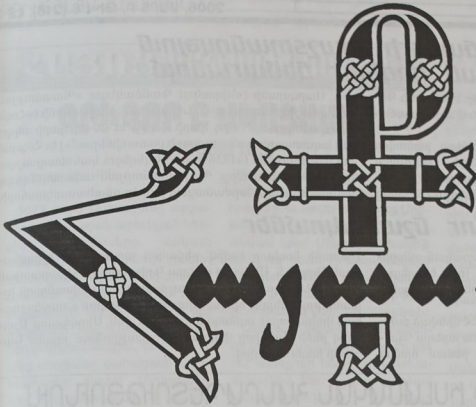

ԲԵՐԱԳՐՈՆԵՅԱՆ ԱՅԿԱԿՐԱՆ

ՄԱՅՐ ԱԹՈՒ ՍՈՒՐԲ ԷԶՄԻԱԾՆԻ
ԿՐՈՆԱԿԱՆ, ՄԵՀԱԿՈՒԹԱՅԻՆ,
ԼՐԱՏՎԱԿԱՆ ԵՐԿԵՆԱԲԱՅԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

ՄԱՍԼՈ ՅԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ ՎԵՋԱՐԱՆՈՒՄ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսն ընդունեց

**Մարտի 22-ին
Պետական Էրմիտաժի
սրահներին**

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Ն. Ս. Ս. Ս. Գաբրիել Բ-ն ընդունեց Պետական Էրմիտաժի սրահներին:

րեն, Ռուսաստանի Կաթողիկոսների ակադեմիայի թղթակից անդամ Միխայիլ Պիտրովսկին՝ ուղեկցությամբ Ժողովրդավարության կոլեկտիվի անդամների հարավ-կոլեկտիվի մասնաճյուղի սրահներին Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին:

«Մենք Պիտրովսկի ազգանունը մեր շուրթերի վրա հայարտությամբ ենք կրում» բարձր գնահատելով այն ծառայությունները, որ մեր ընտանիքին իրականացրել է հանդիպման ժողովուրդը, և ներդրումը, որ ունեցել է մեր ազգային մշակութային կյանքում», - ասաց Ամենայն Հայոց Հայրապետը՝ իր օրհնությունն ու բարեմաղարանները հիշելով այդպիսի Պիտրովսկուն: Նորին Սրբությունը գոհությամբ անդադարեցրեց մասնաճյուղի Կաթողիկոսին ընդունելու արարածը, ասելով, որ իր գնահատանքը հայտնի ինչպես համագործակցության, այնպես էլ աշխարհին մեր ազգային արժեքները ներկայացնող առաջիկա ծրագրերի համար:

«Հայաստանն ու Ռուսաստանը մշտապես սերտորեն կապված են եղել: ...Նվ մեր հայրենիք, որ Ռուսաստանում Հայաստանի տարվա բազմերկ սկզբնական Պետությունում Սուրբ Էջմիածնի սրբությունների ցուցադրությամբ», - ընդգծեց Միխայիլ Պիտրովսկին իր խոսքում՝ անդադարեցրեց մասնաճյուղի Կաթողիկոսին ընդունելու արարածը, ասելով, որ իր գնահատանքը հայտնի ինչպես համագործակցության, այնպես էլ աշխարհին մեր ազգային արժեքները ներկայացնող առաջիկա ծրագրերի համար:

վերադարձվելու ՄԱԿ-ի ներկայացուցիչի ակն. Կոնստանտին Վիդալին:

Ընդհանրապես ՄԱԿ-ի ներկայացուցչին նշանակալից ակնարկով Հայոց Հայրապետը նշանակալից արգասիքներ գործունեություն: Անդրադարձվելով Հայաստանի Հանրապետության և ՄԱԿ-ի միջև իրագործվող արդյունավետ համագործակցությանը՝ Նորին Սրբությունը գոհունակությամբ հայտնեց այն բոլոր օգնականությունների համար, որ ՄԱԿ-ի կառույցները ցուցաբերում են Հայաստանի կյանքի զանազան ոլորտներում:

Հանդիպման խոսքից մասնաճյուղի Կաթողիկոսը Էջմիածնի առաքելության և ներկայիս գործունեության մասին, անդադարեցրեց Նախիջևանում Ջուղայի հայոց խաչաշարերի ոչնչացման վախճանը:

Շարունակությունը՝ էջ 2

«Հայաստանն ու Ռուսաստանը մշտապես սերտորեն կապված են եղել: ...Նվ մեր հայրենիք, որ Ռուսաստանում Հայաստանի տարվա բազմերկ սկզբնական Պետությունում Սուրբ Էջմիածնի սրբությունների ցուցադրությամբ», - ընդգծեց Միխայիլ Պիտրովսկին իր խոսքում՝ անդադարեցրեց մասնաճյուղի Կաթողիկոսին ընդունելու արարածը, ասելով, որ իր գնահատանքը հայտնի ինչպես համագործակցության, այնպես էլ աշխարհին մեր ազգային արժեքները ներկայացնող առաջիկա ծրագրերի համար:

Մարտի 15-ին Հայաստանում ՄԱԿ-ի ներկայացուցչին

Վիտալիա Մարտիկոսյանը ընդունեց Հայաստանի Հանրապետության Կաթողիկոսին:

ՀՀ թեմական առաջնորդների, մարզպետների ու քաղաքագլուխների հանդիպումը Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնում

Մարտի 18-ին Ն. Ս. Ս. Ս. Գաբրիել Բ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի հրավերով Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնում տեղի ունեցավ ՀՀ մարզպետների, քաղաքագլուխների և երեսնի թաղապետների հանդիպում: Հայաստանյայց Առաքելական Սուրբ Եկեղեցու Հայաստանի և Արցախի թեմակա առաջնորդների և ՀՀ Տարածքային կառավարման նախարար Յուրի Արախանյանի գլխավորությամբ: Հանդիպմանը ներկա էին նաև Գերագույն հոգե-

ղոր խորհրդի անդամները: Հաջորդ սկզբում մասնակցություն ունեցեց Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը: Վեհափառ Հայրապետը գոհունակությամբ հայտնեց, որ հայոց Կաթողիկոսը Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնի հարկի ներքո համախմբվել են Հայաստանի տեղական ինքնակառավարման համակարգի ներկայացուցիչները՝ Հայ Եկեղեցու առաջնորդների հետ համատեղ քննարկելու ազգային-եկեղեցական կյանքին առնչվող խնդիրներ, որոնք հույսով են ապրում ամենքին, և հա-

մատել շանքերով փորձ անելու գտնել որոշակի լուծման ճանապարհներ: Նորին Սրբությունն ամենքին բերեց հայրապետական իր օրհնությունը և ի դեմս տեղական ինքնակառավարման մարմինների ներկայացուցիչների՝ իր գնահատանքը հայտնեց ՀՀ իշխանություններին Հայաստանյայց Առաքելական Սուրբ Եկեղեցու գործակալության համար: Հայոց Հայրապետն անդադարեցրեց մեկնելու վարչակազմակերպական կյանքին առնչվող խնդիրների, կարեւորությամբ ընդգծեց գյուղերում ու քաղաքներում ծխական համակարգի վերականգնման անհրաժեշտությունը՝ որպես կարևոր նախապայման Եկեղեցու հոգեւոր, քաղաքական, կրթաքաղաքական կյանքի առաջնությունների իրականացման: Համայնքների և ծխական մարմինների կերպարանգնմամբ պիտի կարողանանք առավել լավագույն կապեր հաստատել համայնքային կառավարման համակարգի, վարչապետության և ավանդույթների խմբակում հայ ընտանիքի ամրացմանը և Հայոց պետականության հիմքերի գործունեությանը, - ասաց Նորին Սրբությունը:

Հանդիպմանը ողջույնի խոսքով հանձնարեց նաև Նախարար Յուրի Արախանյանը՝ ուրախություն հայտնելով Հայաստանյայց Եկեղեցու և տեղական ինքնակառավարման մարմինների միջև ձեռնարկվող համագործակցության համար: Նախարարը կարեւորեց սկսված գործընթացը և հորդորեց մարզերում տեղական ինքնակառավարման մարմինների միջև ծրագրավորել անելիքները նկատելով, որ Եկեղեցի-պետություն այս համագործակցություն:

թյունն առաջին փուլի նպատակն էր հայրենիքի և ժողովրդի մեր առաջնությունը: Քննարկումների ընթացքում մասնագետները արտահայտեցին նաև արդյունքների քաղաքական գործունեության անհրաժեշտությունը: Առաջիկա համագործակցության ամրապնդման հոգեւոր առաջնությունների և տեղական ինքնակառավարման մարմինների ղեկավարների կողմից կատարվեցին բազմաթիվ առաջարկներ:

Տես էջ 2

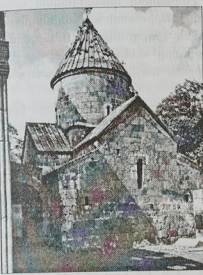
ՀԱՅՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՆԵՐ

ԳՐԻԳՈՐ Է ՎԿԱՅԱՍԻՆ

(1066-1105)

Ասիական թիվ 4-5

1072 թվին Ավիասյանը արշա-
վեզ կայսրության արեւելյան նե-
րին երկրամասերը, սակայն
պակովեց՝ անձնատուր լինելու
կատարելով հրան ներկայացած
վաճառու կամ համու բերդի հրա-
մանատարի կողմից: Կոշիկի մեջ
առաջորդ գաշտվներդու կրան
անը կիսովորդեքին, եւ հիկը
որան սուլթանը մահաացը: Նրան
հաջորդեք որդին՝ Մելիքշահը,
որին ուղղադատության եւ քաղո-
քան համակ մեք տեղե: Բոլորո-

Սպիգբը՝ թիվ 4-5

ԺԱՄ ՎԵՅԵՐՈՐԴ
(Կեսօրվա ժամը 12-ը)

1. Տե՛ր, որ վեցերորդ օրը, վեցերորդ ժամին գամուկեիդ խաչին այն մտքի պայաքառում, որ մեր հայր Ավետիքը համարձակվեց գործել դրանք մեռ, ջնջի՛ր մեր մտքերի գիրքը, Բրիտանյան Անդրամուկը, և փոխի՛ր մեզ: Ես կանչեցի Տրոյոզը, և Նա մեզ խոսեց խեղ: Տե՛ր, խի՛ր իմ աղոթքը որ չի՛ ստանալիս առաջանք: Նայի՛ր ինձ և խի՛ր երևելույն, առավոտյան և կեսօրին: *Բառք Նորը, Որդույն և Սուրբ Տոռուն:*

2. Չհստա Գրիգորյան Աստված մեր
բեր վեցերորդ ժամին գամվելը խա-
նի, ծառով սպանեցի մերը և Լա-
մանիամը հարություն ավելիքի մե-
նած մարդուն, ում սրբոնու ինչ Գ-
նեթով, և ով մեծագույն մտնե ին-
մեցյուն մեր ցավերը Գն կեսարա-
նու թռչիկն զարարանեթով և այ-
նա ցամաքով, որոնցով գամվեցի և
ճափի մեր միտքը երկրային գոր-
ծերի և աշխարհային կրքերի ան-
բարությունից ինչու Գն երկրային
պարտվածները ըստ Գն գրու-
թյան: Այնի և միշտ և հավի-
րյալսն հավիտյան: ամեն:

3. Հանդիպումը բեր բազում հավաստեցություններ, որոնցից հետո գրավոր կարգադրում ստեղծեց Երվանդ Բագրատյանը, կերտեմ է արդարյապեհ մեծ, Ապավանձա՜նի Կոյս, իր մեջը համարում էր ապագան Երան, հում ծնեցի, որպիսիներա առաջը է բնութեան է իր բարեխաղությունը մեր Փրկւա՛նց։ Մորիկ Մայր, մեր գրկիւն էր դավաճութեան իր բարեխաղությունը Երան առաջ, հում ծնեցի, որպիսիներա հորոստեմ է է կարող է փրկել մեզ բանակի արգաստեղծ մեզ փրկելու համար։ Հն գրուցությունը մեր արագագետ հասնի մեզ, բանիկ իմուրիվից երեւ իմեզ։ Օգնիկ, Ապավան Փրկւա՛նց, Հն ակնակ փառիկ փրկւա՛նց։ Փրկւիկ մեզ է ներքի մեր մեջ թերթ Հն տուր անքան համաձայն լիմի մ միջոյ է համախոյստ համախոյստ, ամեն։

վին չնսնակելով՝ հորը: 1075-ին մահացավ Զառմբ-Պիամրալլահ խալիֆը, և նրան հաջորդեց Մըըթատի-Պիամրալլահը, սակայն նազգամ նրա՝ Մեքքայում խալիֆ օձվելուց հետո էլ Աբասյանների իշխանությունն ինչպես վկայալանի, այնպես էլ Մելիքշահի օրոք շարունակեց մնալ անվանական:

Մայանք Սփյուռն Զոհողներին
վարկային առաջ մեծ հոգով դիմե-
րիք արաքին հաճախ, այնու-
մեկնակից և ա զոհ արաքին
պատասխանը: Չորակա
Պողոսիս, գազովին բազու-
հուց, պատասխան կարելով
է: Դարպասին սոխակաւ էր
1978-ին, իրենք եւ կամովին
գազ մտել, իսկ շաւ չալաւ
եպիտոսիս ծննդաբանը: Իսկ
Պողոսիսը, մանկամայակ
Դարպասին բազուհու հետ
կար իջակել: Սեփեկուր ի
ստեղծով: Չորակաւեկեց ինչ
ը, ոք ոգով ի կարասակեց
Լիթուէնս կար իջակել ինչ
կեցուր 9 Գրեթեւ: Այն
Կովտեն գրավաւ Պողոսիս
ի դասակաւ հարեց Բիւրեւ
սիւ եւ Լուրսեցեւ նա, ա-
յակ շուով տեկն ուրեց կ

սեր դեմ, ստիպեց նրան վանք մտնել եւ 1081 թվին ինքն իրեն կայսր հռչակեց՝ Ալեքս Ա Կոմնենոս անունով՝ փաստորեն հիմք դնելով կայսերական նոր արքայատոհմի:

[illegible]

Հայրապետի և զայնացած զԿաթողիկոսի Մարկոսե Եպարծիորդի տնի տրաւ, որոց որոյս հայեհնի հայ հոռութ զտնի ընդեսն արեւել (հոռն հայ) կոյրոյ և ի ի շաւ և նունս ի ի հեղ Մամեշ զոհոյ Յորդեղեհապետ Մարկոսի մոտ Մարգի Աշտուղեմ ժմարդոյն զհեղած ժամանակ ստիպում երես շաւս անուով կանել և պագորով, որ շունս հոռն զայն և կոչկում, կարգաբարձ ի մի ընդծն ընդ մացել տիրոյս եր շաւել և այնքան ծեծել տալ, որ միկեւ շուրջ կատարդորդեան բզկում և ի ի տիրոյ: Դրսին հետո Գաղիկոս կողոպուտ ժմարդոյնի զանեւոր, դիպաւ իրի հոռութ, զիսկն եզերեւ եր դոնէշեքով, ձիերն ու ջորիներն որոյն եւս տեղադրուեալ և ի ի իսանկորով: Դրսին հետո բնամայրոյն Գաղիկոս և իոյնքեւ մքեշ զ անելի իրոցապ: Դրսին անգամ կանեմուն էր եւս կայապաւ կպիպաւեհ և տիրոս ի ի թաւազկորդապետ Միւրջը, իսկ արամանեայեկ ևս իս իս իսկանացեղ, չկամաւ տուրաք թաւազիմիկ անգամուն երեսն մոտ հրպիկեթ: Սիպա չաքուրդութ, որ կարելի է տալ եր տուրաքի հրպիկեթ մեծութն ասլ է, որ հպականաք սեղեւ կաս տուրաքեւ պորտաքեւ լեարդապիմեկ երա տիրոյթեւ ժամեղեհաբարեւորն ընդունել պայմակով: Գաղիկոս ևս ու

սափ դարձավ հույների համար
եւ շնորհիվ իր խիզախության եւ
անմարդկային քաջության՝ մին-
չեւ իր եղբրական մահը կարողա-
ցավ հույներից անկախ պահել իր
իշխանությունը:

Պետք է ստեղծել որ հայ իշխանական ղեկը, օգտվելով Առաջավոր Ախրայի անկախ կազմությունից, որտեղ հնարավոր էր սեփական իշխանություններ իրեն ստեղծում, որ իրեն հաջորդություն դեպքում ծախվալուն է ընդարձակվում որ կամ էլ ենթարկվում հարեւան էին խանութներնեին: Աման իշխանությունների առաջացման համար բուն Հայաստանում պատմաներ չկային, ուստի հայ իշխաններն առավելագույն փորձում էին հաստատելով Ամստուս էլ Կրիկյանն ու Հայկական Տառնուս լեռնային շրջաններում:

Շարունակությունը՝ էջ

**ԱՂՈԹՔՆԵՐ ԴՊՏԻ ՈՒՂԱՓԱՌ
ԷՍԵՂ ԷՅՈՒ ԺԱՄԱԳՐՔԻՅ**

բողջ աշխարհին, Հիսուսոս Աստուծոյ վամ մեր, երբ անքիմ բազումներն փարածեցիր խաչի վրա: Ոսպելոյր ազգերն աղաղակում են դէպի Հեզդ ասեղով. «Փա՛նք Հե՛ն Տե՛ր»: *Փառք Նորք, Որդուն Աստուծոյ:*

5. Տե՛ր քարի, երկրպագում ենք 4
անստակալան ամռնի աղաչելով մե
մտնքիքի բավարյան համար, Հքի
յուս Ասրված մեր, բակի Դու հ
հնչար կամովնի ընդի հայ քա
րանս, որպեսզի փկեն Հո ար
քամունիքի թշնամով ծառայությ
նք: Դիմում են Հնչ և գոհան
Հնչակի, Գրիշի, բակի Դու ան
քիս որպախաթյար յոցեղի, երբ
կար օգեկու աշխարհիկ: Փա՛
Հնչ, Տե՛ր: Լիշի և միշի և հայ
թուսն հայկունենի, ամեն:

6. Կոյս Մայր Ապրիլ, լի՛ շնորհով, գովարանում ենք Քնգ, բանասեր Բրիստոմ Բրդու խաչի միջոցով ղեկավար պարգևով, և մտքի փանկեց: Մենք մեռած էիր, սակայն հարություն առանք և ապրում ենք: Երբեք մահից ղեկավար չենք: Մահի գոհույթյան փոխարեն, մենք ապրում ենք անհատ Բրիստոմ Ապրիլում: Այժմ և միշտ և հաշտությամբ համիտունեց, առնել:

Աղոթք

Գոհանում ենք Քեզանից, ամեն
կալ Թագավորի մեր, Տայի մեր
Ազաված և Փրկիչ Տոսու Քրիստոս
սի, և փառավորում ենք Քեզ, որ
Մարմնի Արդու չարչարաններ
ծամը աղոթք և մխիթարությո
ծամանակ դարձիր: Ընդունի
աղաչանքներ և ջնջի մեր հ
ցանքների գիրը, հեկէտ պարտե
այն այս տոր ժամին Գն Միջո
Արդու մեր հոգիների Փրկիչ, մեր:
Տոսու Քրիստոսի խաղով, ո
խափանների չարի ամեն գո
թյուն: Ընդունի մեզ, Ազաված,
և մեր ժողովուրդի անքի՛ մե

նակալի լուսնը, որպեսզի հասնի քեզ
հենք-Քո սուրբ ու երկրպագելի ան-
վանը: Տուր մեզ առանց դատա-
պարտության կանգնել-Քո Միաձու-
րյուն՝ մեր Տեր Հիսուս Հիփարոս
սահավոր և արդար արժուի առաջ-
որակի Քո բոլոր սրբերի հեք փա-
ռավորենք Քեզ՝ անակիբ մեր Հոր
համազո Որդու և կենարար Սուր
Հոգուդ հեք այժմ և միշտ և երբեք
ուսան հավիտենեց: Ամեն:

ԺԱՄ ԻՆՆԵՐՈՐԴ
(Ժամը 15.00)

1. Տե՛ր, որ մեզ՝ մեղավորներ
համար իններորդ ժամին մարմնո
ւսի ճաշակեցիր, մեզորո՛ւ մ

մարմնավոր զգացումները, Բրի
տոս Ասրվամ մեր, և փրկին
Թող խնդրանքներս մոլեխան ԲՆ
Տեր, ըստ Էն խոսքի իմաստը
դարձրու ինձ: Թող աղոթքներս նե
կայանան քեզ, Տեր, և Էն խոսք
փրկին ինձ: *Փառք Հորը, Արդ
և Աստուծոյն:*

2. Որ ինտերոքը ժամին հոգիդ վանդեցիր Հորդ եւ արաջներդէն խաչակից ավազակին Քեզ հի մըրելէն որդախ, մի՛ անգուցանիր մի՛ մըրժիր իմ՝ մուրյոյալիս, Տ բարի: Մաքրիր իմ հոգին, լուսաւրիւր իմ միջքը եւ արժանաց մասնակցի լինելու Քո կենարար խորհուրդներ շնորհիւ, որպէս բարեբարություններդ ճաշակեմ:

Քեզ անեմիզազ մարտոցն փառարար
նություն՝ Զո յույսը փառագեղով ս
մեն ինչից առավել: Երկարոս Տե
մեր, փրկիր մեզ: *Այժմ եւ միշտ*
Խաւիտաւուն Խաւիտենից, ամեն

3. Որ մեզ համար նմանք (ուսույն) են համերգերը խախն. Տեր քրի, մահախնդը խախնախնի մահը և հարցախոսքը հարցախոսքի պոստը. Ապա՛հու, երեսը մի շրջան երանքի, ում ձեռքերովդ ստերը գիր: Կի ցույց պոստը մարդկի լինի ցեղի հարախ. Տեր քաղի: Էրուսիք 42n Որը բարեխոսքը մեզ համար: Գրվի՛ն, ինսյալի՛ն 42n խնարքի ժողովրդին և մի՛ բող մի հալածա՛, մի՛ սերերի մեզ հավիթը: մի՛ ցեղի՛ն 42n խոստանա՛ և մի՛ գրվե՛ մեզ 42n ողորմանք: 42n սիրել Արքայա՛ն, 42n ծառա Իսահակ՛ի 42n ստոր Իսրայելի՛ն համար: Այժմ՛ մի՛շր և հավիթյա՛ն հավիթյա՛ն ինչ, ամեն:

4. Երբ ավագանիը հյուսիսից Իշխանի տեսավ խաչի վրա, սասաց. «Ես մեզ հետ Խաչավաճը մարդկացած Անվաճ գլխին, արևին կը ճառագայրի կը ճեք թաթկից, եւ երկիրը վախկոց շարժի: Տիշին ինձ, Տեր ամենազոր ղիմանում եւ ամեն ինչի, երբ գ-Քո արքայութեամբ»: *Փառք Տոբապետի եւ Իսկոյն Տոբայի:*

5. Տե՛ր, որ քրկունեցի խաչակից վազակի խաղաղությանբ, քրկնի՛ր մեզ Քեզ մոտ. Տե՛ր բարի, որ մեղքերի պարճառով արժանի է մահական դատապարտության: 2 հաղանով երբ նրան խաղաղական մե՛ր մեղքերը եւ դավանելով Հո Ավ փաճությունը, եւ աղաղակներ եւ են հեր ասելով. «Պա՛ր Տե՛ր, գաս Հո արքայությամբ»: Այ՛ն միշտ եւ հալիորդանս հալիորդնա ամեն:

6. Երբ Մայրը տեսավ Գառնի
Նովիկին աշխարհի Փրկչին, ծնե-
կախված, ողբաց ու ասաց. «
խաբըր ցնծում է՝ փրկություն
դուռեկով, իսկ իմ սիրտն այրվու-

Աղոթք

[illegible]

ՍԱԳԼԵՐԵՆԻԿ ԹԱՐԳՄԱՆԵԳ
Ս. ՄՏԱՄԲՈԼԹՅԱՆԸ

Գործ՝ 3. Ռուխկյանի

Սպիտակ, թիվ 4-5

Ե. Արսլանյանը, Հովի. Քուսմանյանի հետ միասին և նրա տեղակալի կարգավիճակում էր, փաստորեն, եղել 1910-ական թթ. սահմանափակ վարդապետի արարողությունների կազմակերպիչներից մեկը, և նրա ժամանակներում էլ, այսինքն՝ մինչև 1947 թ., ու մինչև Դավուդյ Սեալսի հիմնադրումներն ու Ե. Բալայանյանի և Լ. Դոնդույանի վախճանումները, որպես երգչի մեծագույն թիվ՝ 1712-ն էր ընդգրկված։ Այդ դեպքում տարր գրելիս՝ *իդիսի* կամ *կարմիր* սկզբում, Սաւա-Դաւաւան ստիւի իմուն **41-42 տարեկան**։

Միքայիս կյանքի սկիզբ, եւ 41-42 տարեկան՝ զատառիվա՞ծ են՝ Լ. Մուրայանն արեւելիկ վաճառական կ'ըլլային երեզլի երեզլի՝ **Միքայիս կյանքի սկիզբում** 20 կամ 25 ամապատաշական պիտի իրդեկեւո՞ւն 31-32 տարեկան լինե՞ր, եւս պիտի ու իշու՞ն երեզլի՝ հետապաշայում պարզապէ՞ս ծնեղաւ 1722 թվականը (Լյս պարզապաշայում առաւել ամենիսեր ու անկմատաւ են ղառնում Մաշաթ-Մուկային 1707 թ. ծնեղաւ համարդրեղի ամենաւ ու ամենաւ) անկուսիստիսում հաճնաղաւ ճիշդիք)։

Ուշլամա (Երեբնյակ) կոչված այս խաղի
ստորապատկան մեկնությունը մեզ հուշում է

նաեւ այլ կարեւոր մանրամասներ՝ կապված
դեռեւս վաճառք չմտած ու տեր Ստեփանոս
չձեռնարկած Սայաթ-Նովայի կրթության,
քրիստոնեական բարոյական ըմբռնմաների,
հոգեւոր կրթարարի ու մարդկային նկարագրի
հետ: Համեմայն դեպք, տաղի երկրորդ՝

Էն բանն արա՛վուր Աստուծո շարքումն է,
Խըրատնիրըն՝ զըրած Հարանց վար-
քումն է,

Էշիք բան լիք հորտե մարմնով կարգմուն
Գիր սիրե, դաշակ սիրե, դավադր սիրե
ստում, այս եւ ուրիշ խաղերով հանդի-
պալտ Մակովան սիրե, հոփի սիրե, կարտա սիրե,
հրմազ սիրե, արքայա սիրե, վամբ սիրե,
անակապտ սիրե, հորտա խաթրի հորտե
նորից կես սիրե, սասուվալ ղիզիմանցմե
մոխ հոփի էշիք արտախալտորմենբեր,
ինչպես անաւ Մկրտաւ զուրգոն կորաւ եւ
կարթա շարանց վարքն սիրուն, Ալիտարա-
նի խալտիքի մարթորակ եւ կարքն սիրուն
Մի աւրի խալիզ աշտեն լալ ու գոլիար հոր-
դորք, որտու տարգրալիցի ծագում ունեւ
սնուն եմ ղալտ խալտիխալտորմենբեր:

Ն. Արքայանը Գ սիրային տարը, իբրև
իրոքվածք, լավագույնների չի համարում
այստեղ են կան մտադրում էլ չի բան՝ «մեր խ
տեր», անգամ վերջին տուրն համարում
«ամենակապիկ տեղից» հյուսված: «Գուց
իդրիները աղիկի հայտը մեկնորքում տա
«Մե քիչ կամաց գնա, գուրպ» խտրիք: **Ե**
մեր ծո համարում այս տուրն», գրում է ու
բայց չի հարկադրված խոստովանում է, ո
այս խտրիք **«տողերի մեծ մասը գեղեցկոր
որդուն են»** (նույն տեղում, էջ 7, վրձով. մեր
Ն - Ս. Մ.):

Մեզ համար, սակայն, մոտ է մնում այ
խաղի վերլուծության՝ «Առաջին զովերգո
թուն» կտրագիրք:

1758 թ., այսինքն՝ 36 տարեկանում գլ
ված այս խաղն ինչպե՞ս է առաջին գովե
ռություն: Երև. տա՛ է սիրածի առաջին գ

վերգործյունը, ապա ավելի վաղ՝ 1742-ից՝ «քսան տարուց» գրված թուրքերեն ու վրացերեն խաղերում կամ, ասենք, 1752-ին գրված հայերեն «Բլբլուլի հիղ լաց խ էլի», 1753-ին գրված «Յիս կանգնեալ իս յաւանին» սիրային խաղի¹ն ում գովերգործյունն են:

Երե Ի. Արապյանին է ծիպալ այս հարցում, ապա մեր վերնորոշումների մեջ մի հսկայատարրում է առաջանում, ես «Ռուսներ» խորագրով վերնորոշման մեջ պիտի խառ խառ պիտան կնքի ուղղված դիմում է համարում 1753-ին գրված համրախայտ «Իմն էմ գլխին» բանաստեղծությունը եւ դրանք 5 տարի ինտո գրված առնալ անվանում **առաջին գովաբանություն**: Չենք ստորագրում այսպիսի վերնորոշումը մեզ մա՜ գա՜ լավ անվանվեմք, քո ուն է ուղղված այս բանաստեղծություն-դիմում-բողոքը, միշտ մութագ աքրայի կնք ուր հայազգի Աննան համոմեմ, իր պնդ կնք ուր Հերանիք քուր Աննան Քառանգվողն էմ, որ Արապյան Լավան տարեկին Էր եւ իշխան Դմիտրի Օրբելիանի կնք, քե՛ն հենց մյաջ Հերանի երկրորդ աքրային:

Որոշմ է Գ. Ասատուրյ, Ո. Արքայա-
նյան եւ արանց համադրությամբ Գ. Մա-
կել, Հ. Բախչեյանը պնդեն, թե խալիկ հա-
ցանկերը Հերակլ Երեզուրի արձան է,
Արքայանիկի համար խորհի հաղազմո-
ւոր էր, որ պիտի հաջադրված է վրայ պիտի բերվոր-
բարակալիկի հավաթար քարեր իշխան-
րյուն ունեցող էր: Մյուս պարտքը, ըստ ո-
րի Սյարպ-Նովան կնոջը «քարավոր» է-
լի անվանել եւ Ռուստան Ջալիկ հետ չէր համ-
մատի (նկատվի եւ ունեցել Չլա թիզ պե-
տքը: Ինչպիսիք, որոն Ռուստամ թիզ, քար-
վոր չէր, Ասկըր ասկիմբերոն գոված հա-
լա զոգպ քարավոր ասկորը - Ս. Մ.), Կ. Սյ-
րպյանը «մանրակատամ չի եկրորեն», Ե-
րակալանամուն է միայն «թի թանի դիտ-
րությամբ»: Արքայե, եւ գրում է. «Քար-
վոր»

Վրո բաղը եւ այն հանգամանքը, որ Ջալի
որդի մուստոնը (Հահմամաի իշխակալոր հի
րուր) աղամարդ է՝ պիտ ճամկու մնց է
որան լրանցեցնելու եւ ուրիշ տեղ է տարած.
րան պետք էր: Եթե ուշադիր կարդայ՝մ հե-
տեւյալ ստորը, որ ասում է.

Ասկո ասկերումն գոված համ դուն իս
զայս արարալու.

կտեսնեին, որ «գոգար» բառն անտեղի է
Հերակլ բազավորին որակելու համար: Այդ
բառը, որ նշանակում է *գեղեցիկ, գեղուկ*,
Սալյար-Նովան կիրարկում է միայն կա-
նանց համար:

Միայն այս երկի մեջ էլ, որ մեր երկրի վրա սիրման «բազալիտ» է աճվում: Մնա լսակի խճի երգը, որ ասում է. «Թարալվո իս բարեանալ»: Մնա խճի երգը, որ ասում է. «Դուսն եմ բարավոր իս, իս մե խոնդ իս լիշ»: Մնա խճի երգը, որ ասում է. «Թարալվո իս դող սպանող»: Նաեմ միայն այդ երկի մեջ էլ, որ երկրից իր սրելակիցի համեմունք է Ռուստոմի Ջալ, ահա խճի տաղը, որ ասում է. «Մայր հեղոր չի կարող խոսել Ռուստոմի Ջալ արմունակի»:

Այս համեմատությանց մեջ երկրիչն Ռուստովը ուժեղ մեկն էր, որ համեմատում էր սերման իզորը եւ անդիմադրելի ավելորդ բնական հետ: Սերը հորդեմայու ամբողջ 12 փոխ ուժ էին վերաբաղում Ռուստովին: Նույն իմաստով է կիրառված նաեւ «բարավոր խաղո՞ղ» նկատի ունեմայով արքաների եւս ասանեմ իրավունքը հայտնակներն կամքը եւ անակիտ վրա: Կարծում եմ այդեւ իսկ կամքի տեղիք չի մնում, որ ինչպիսի միտու եւ գերում, նաեւ այս տաղի մեջ երկրիչն իր սրածին նկատի ունի:

Երգիչը մի վրիպական ընթացք ունեցաւ իր սիրածի հանդեպ, որի համար Լա քոլքում է գեղանի անողորբին» (նույն տեղում, 103-104):

Շաբուհակությունը՝ էջ 7

ՀԱՅ ՈՅ ԿԱԹՈՒԿՈՍՈՍՆԵՐ

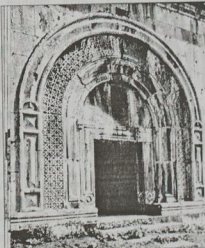
ՋՐԻՉՈՐ Է ՎԿԱՅԱՍԵՐ

(1066-1105)

Սկիզբը՝ էջ 3

[illegible]

Տարաբնույթի համակարգ: Շատ կողմից ճանաչվողի նշանակալից մասին, Մայագաթի մեծ բաղադրի, Մտնողի քանիքի և Կիլիկիայի գետակից մասին՝ իրեն ենթադրողով Արփայիցի իշխանին: Հնդկաստան ամառմա՝ ճակատագիրը բարեհաճ էր կրե՝ կանտամար: Մակայն, երբ նա փորձեց իրեն ենթարկել՝ նաեւ Թռուկի Մակախույսանին, վերջինս զիջեց: Փիլաուսոսը բանակակ էր մեծ ուժերով արաշակեց նրա դեմ, սակայն արարվեց Արփայի ճակատամարտում և փախուստի միջոցով իր կերպ ապաստանեց հարաբերե բաղադրում: Թռուկի իր ուժերը ճակատակարարեց իր Աշմուստի բերդում, որը գտնվում էր Արաքսի գետի ափին, և ֓իլաուսոսի զորավար Արմ-Ջափիրը փորձեց նրան բերդից դուրս կանել և ինքն իրեն զոհարարեց սպանել, սակայն ինքը դառնալով Թռուկի Մակախույսանի դատախազության գահը, իսկ Մատուկի իշխանն սնանակակը ճակատարարավ իր բերդը: Մակուկ ճակատակարարեց Թռուկի գտնվողի իր այլազգի կրա տուրի գաղտնաբար հարկաճեց ուժով (տեսաբար), և Թռուկին գող-վեց: Նրա գուլուրը տարան Փիլաուսոսին, որ նրա զանգեց զամառ պատրաստեց և նրանով իր գլխի պատի: Թռուկի Մոլոդուկն էր

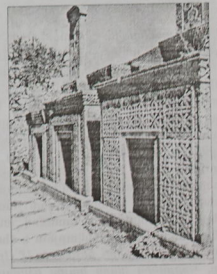
Աստակ րողիներն այդ ժամանակ տակավին տղայական տարիքի էին, ասկան Սասունի իշխանությունը Փիարդուրունի այդպես է գրավել շնաջողությամբ: Փիարդուրու Վարձամուկունի հուլիների դեմ այս տերգավանը, այն ալլազիների օգնությամբ ևս դիմել հաջող կողմ-նակից՝ ոչնչանալով ընդհանուր-կան իշխանությունները՝ կամա-քով ալանս գրգռվում էր սեղու-կան ազնեղությունը տարածաշր-ջանում: Այդ հսկանամանը, ինչ-պես նաեւ այն րիդուրությունը, որ Փիարդուրու Մուրիգալիների ամի-ռային ռադրակը՝ Պառնիկի գու-խը, նրան առեղի ճանրելիս հու-լին աշուճ: Այսուհանդերձ, ինչ-քան էլ Փիարդուրուն օգտվեր, իս-կա էր համարում, որ հայ իշխանա-պետն է այն էլ նախադր, քանի որ Սեբաստիայի, Տամաղիանի և Դիդրի թագավորության կոպան իշխանությունները խիստ ա-րագեղ էին: Կամենալով նախ-

որ առաջնությունը իրավունքը սեփականելու՝ նա որոշեց իր իշխանության տակ առնել հայոց դրամատեղությունը։ Այդ պատճառով նա պահանջեց Գրգորյան-Վլայանից թողնել Մուսուսառատի աքաճակատը, որ Շամուղայի բազմաբնակչության մեջ էր, և տեղափոխել իր իշխանությունը։ Սակայն Վլայանցիները հրամարելից՝ վախճալով թեկուզ այլ պատճառով, որ Սասուն կառնառած աքաճակատի չորմասնակ էր չէր համագործակցել Փիլարոսի հետ։ Բա պատասխանեց, որ գալու հայ մոտ չէր կարող, սակայն իր հրամարելի կարող էր հայալազներ կարգել։ Ետևորդի բեռնորդ Սարգիսին՝ չամոպելով, որ Վլայանցիներ կարողնուի իր մոտ գալու միայն չուխի՝ Փիլարոսընը եկեղեցու մոտ ձուլ գումարեց Ջահան գալիսի ճոխը բախարակ, և համբավեց նա պիտույաները վերադիշալ Սուքիսի ճեռնաբերությանը։ Այդ ժամ Գրգորյան-Վլայանցի, և նշան հավակնության, նորոնան կարողի կոտի ուղարկեց ջուրը, գալազակ էր և սուրը նշանը։ Իրավիճակ է Մ. Օրմանյանը՝ եկեղեցուց, որը դրանք հայ օգտագործածները չափեց և լինելի, և նա հազվել էր հրամարելի իր եկիական նշան եկեղի։

Հոնիի հայրապետանոցը հաս-
տատմեց 1076 թվին, եւ քանի դե-
կետմանի եր Գրիգոր Վկայասերը
Սարգիսի իշխանութիւնը տա-
րածվում եր միայն Փիլարտոս
տիրութեան վրա: Ասել, թե Սար-
գիսը հակաթոռ կաթողիկոս եր

ժողով էր, քանի որ նրա ներկու-
թյունը համարվում էր Գրիգոր
Վլայանյանի համաձայնությանը,
իսկ Պետրոսի մահից հետո նա
ներհանրապես ապրել էր Նշառ-
նյութում: Ավագնայությունը
նա որակվում էր որպես այդ տարբե-
նա պարզեցում ու տարիքից էլ առաջա-
գած: Նա Պետրոս Առնապտի
բնոջ որդին էր Ս. Օմյանյանի
հետև համաժողով օրհանդիս
առարկայի, այնուհանդիպել թա-
համարի մեջ որպես Սարգիս եպի-
սկոպոսի չի մտնում: 1077-ին նա ե-
լացած, և փախուցյալի դրամա-
տիկ հաջորդ ընկնում էր Սարգիսի
դրան եպիսկոպոս Թերոզորդ, ու-
րոք երաժշտ էր և նա ստացել էր Ս-
լայանյանի համաձայնություն: Սա էր
վարպազայեն արթունքը, ուստի
պետք էր նախ անունը մտնել
ժողովարար մեջ:

Շարունակել
Բաբկեն ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ
Պատմ. գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր

ԿՈՍՏԱՆԻՆ ԵՐԶՆԿԱՑԻ

(~1250 - ~1314/1328)

ծնության մեջ քիչ չեն քրիստոնեական քաղաքները եւ ընդհանրապես հոգեւոր մոտիվները:

Լրա կանքից այլ տվյալներ հայտնի չեն:

Կյանքի վերջին տարիներին եղել է միակնիստ գահակալ: Հավանաբար ենթարկվել է հալածանքների՝ իր անկողնի՝ քանսատեղի լինելու համար, եւ վերապահել որեւէ վարկած կամ քաղաքացիական պայքարի: Հայաճանգը կարելի է նաեւ ստույգ համարել, որովհետեւ նա ակնհայտորեն տառապել է անգետ մարդկանցից: Այդ մասին մեկ անգամ էլ, որ նա գրել է իր տաղերում: Դառը է, որ նեւը, րուք ու չարամիտ մարդիկ հետապնդել են նրան:

Իսկ Լրա միակնիստ լինելու մասին վկայում է «Բանք խաւսի ի ժամ տրտմութեան...» տաղը, որի մէջ ասում է: «Ինչ անիս եւ ազնական, յոյս եւ ապիւսե ինձ կա՛ն, որ ի յայս շատ զնորեւ լիւիէ հաւասար ինձ միխթար: Այն ունի մարդ սիրելի ի լիւստանգի» ինձ կամ ասար, որ գթայս ցտրտով ի յիս կա՛ն արեղայս գիւս ի եղբար. ով ցտրտով իր սիրելի՝ եղալ հեռի յիսնէ՛ ւ ատար, եւ Անտարին ի՛նչ տես ոցնէմ, երբ որ լինիմ յիսնէս ազատ: Այս խոսքերից կարելի է ենթադրել, որ քնտանիք եւ հարսգաւտներ իր ունեցել, իսկ ով է եղել է սիրելի (միակնիստը)՝ սիրած աղջիկը՝ ինչպէս հռոմէ է եւ օտար:

Կոստանտինը Երզնկացի ունեցել է նաեւ համակիրներ, որոնցից իր հայրենիքից՝ Մեծիորը Երզնկացի ուր է գտել նաև մահակա կապալուցումայն, ինչը, զայլով, տեղեկութիւն է: Հավանաբար է համարվում Լրա մահից 1314-1328 թվականների միջև:

Ենթադրելի է նաեւ, որ 1336 թվականին Կոստանտինը Երզնկացի ղեկավար է, որ եղած ինչ կրոնավոր, քանզի Լրա ստեղծագործ

Թավրիզում ընդօրինակել է Լրա տաղերը, ճիշտ կլինի ասել՝ տաղերի հավաքածուն: Ինչը՝ Երզնկացի, ունի այսպիսի վերակազմով մի բանաստեղծություն: «Բան Կոստանտինայց առ տեւ հոգեւորը Երայրն Ամիր, հոգիս ի հոգի եւ սրտս ի սիրտ», որի մէջ անմեղաբարձ գնահատանքով ու սիրով է խոսում «պարոն Ամիրի» մասին («... մեր պարանանկը երայրս եւ սիրելի»: Բանաստեղծիցը լեռնաբնակ լինելու մասին վկայում են պարոն Ամիրը նախ մարդկն է, որ նկատելի տեղ ունեն գրողի կյանքում:

Կոստանտինը Երզնկացի տաղերն առաջին անգամ յույս են տեսել «Բազմալեւ»-ում (1848): Դրանից հետո տարբեր տպագիր հրատարակություններով ի հայտ են եկել նորակող գործեր: Դրան հաջորդել են երկու ծանրակշիռ հրատարակություններ (Յ. Սյունի «Դոտրուրան», Կոստանտինը Երզնկացի ժՂ դարու քանաստեղծ է յուր թերթիկաները, Գենեթի, 1905: Կոստանտինը Երզնկացի, Տաղեր, աշխատասիրությունը Արմենուի Սրայպալեւ, Ե., 1962, զվ հրատարակություն):

ՄՏԵՆՍԳՈՐԾՈՒՅՈՒՆԸ

ԳԱՐՆԵՆ ԵՎ ՀՈԳԵՎՈՐ ԶԱՐԴՈՐՆԵՐ ԵՐԿՐԻ

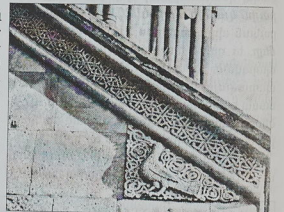
Կյանքը սկզբնավորոր լուծի բանաստեղծ է Երզնկացի: Այդ ուժը նա տեսնում է գարնան եւ հոգեւոր ծնունդի մէջ: Այս ոգու ծնունդ են Լրա շատ տաղեր: Այդ գործերից մեկը կա մեկնաբանում է «Բան գարնան արեղայնայն խորհուրդ ի Զրիստոս», եւ անմիջապէս վերահասել շարունակել որոշակի ցուցումով: «Մի՛ մարմին հասկա-

նայք գրանս, այլ հոգեւոր»: Եթե անգամ փորձել իտեղել իր ցուցումին եւ անսպասելու հոգեւոր հասկանալու նրա խոսքը, միշտ նային է, ասելից էուլորըն չի փոխվում, որովհետեւ հենց դա էլ նրա ասան է: Բանաստեղծը ներկայացնում է երկրի գարնոթընը: «Զմեղնէ քաւոն էր եւ խաւար», սակա գարնոթը եկել է եւ «Էստ ի մեկը զիշերն ասար»: Գիշերն այստեղ ձման փորհաբերություն է: Հարակի հորիզոն փուլում եւ տանում է երկրից աշարան ամեն իր տրտմություն: Աշխարհն պարզում է վերազարթոնքի տոնակա խաւարով: Կառուցում:

Ե հարսանիք տեղեւորաց, Ե զննորին պտուղտուց, Գրկազգովոյ զնոր ի ցնաց Ծաղկունք գեղորի եւ գարտուց:

Արթնային են գետերը, ծիւմով են օտարը րոտում են ծաղիկները, հարում են գետունները: Ե այս գարնանակալն իրաւունակոր մեջ սկսվում է վարոր ի քրտիկ սրբաւիկաց: Զմանս ու գարնան ատուկներն այստեղ խորհրդանշաւ են եւ: ձմեղն հոգու քանտն է, այսինքն՝ հեթանոսությունն որ յատուկանքներով, գարունը հոգու գարթոթն է, այսինքն՝ քրիստոնեությունը: Միշտ Զրիստոսով:

Հարունակորունք՝ էջ 8

ԿՅՈՒՆԸ

Կոստանտինը Երզնկացի հայ միջնադարյան քնարերգուների իր ճանապարհը խախտելով գլխավոր անուններից մեկն է:

Կոստանտինը Երզնկացու կյանքի եւ գործունեության մասին եղած գաղափարները մեղմ կազմվում են ըստ նրա ստեղծագործությունների: Հետազոտողներն առանձնացնում են մոտավորապար Դազան խախնի (1295-1304) հիշատակող «Բանք յաւազս անցաւոր մեծութեան, զի մահուան ժառանգ են երկուստեւ եւ ունայն է վայելչութիւն աշխարհիս» տաղը, որից հիշելին ապագ է դառնում, որ 1304-ի ըստ կյանքի ժամանակակող ղողշող թվական է: Ինքնին պարզ է նաեւ, որ նա այդ ժամանակ հասուն տեղեկագործոր էր: Երզնկացու մեկ այլ տաղ՝ «Երայրս մի կան հետ մեզ սիրով», կապված է 1280 թ. Երզնկացում իմեկնաբանող արիտստավորների եւ առետուրակների հիմնադրած «Երայրայնայն» հետ: Դա էլ իր հերթին ենթադրում է, որ այդ օրակալին նա եղել է ստեղծագործական հասուն կյանքի մեջ: Որեւէն հավանական է, որ նա ծնված լինի 1250-ական թթ.:

Բնակատեղիս պետք է ծնված լինի Երզնկայում կամ տեղացու համայնքով ունեւոր, որպէսզի կրէր Երզնկացի մասնակուն: Երզնկան

(Երիզա) Ենեղաց գավառի կենտրոն էր, ժամանակի գաղաքացած քաղաքներից մեկը:

Ենթադրվում է, որ նա ուսանել է Երզնկայի մերձակա Լուսավորիչ լեռան վրա գտնվող վանքերից մեկում, որոնք ժամանակին հայտնի էին որպէս առաջնակարգ կրթօջախներ: «Ոմանք չարաբանս» մեկ գիւետ վասն խախնանդ...» վերնագրով տաղը որոշ չափով լուսավորում է նրա կյանքի կրթական-ստեղծագործական էջերը: Դրանից պարզվում է, որ 15 տարեկանում նա եղել է վանքի տալ («... ի վանք կայի հիւնետանան ա-», «...»), այնուհետեւ: «Ես երբ հիշելետանան ամաց էր մանուկ տղայ, ալ բաւոն յուսումն էր...»: «Երբ այլ քաղում ատուր եւ յուսումը վաճառեց...»: Այսպիսից հետո գարնայնայն էր, որ վերնագրի մեջ կա այսպիսի արտահայտություն: «... զի վարդապետի էլ աշակերտեմ...»: Ասկայն այս գաղափարը շատ արագ փարստվում է, որովհետեւ այդպէս նրա հասցեին տանում էին յայտնակները:

Սա ենթադրում է, որ Երզնկացի տեւական ուսում է ստացել Երզնկացի վանքում, որը Տիրաշէնի վանք էր, աշակերտել է վարդապետներին եւ պատանեկան հասակից իսկ սկսել ստեղծագործել: Հավանաբար է, որ եղած ինչ կրոնավոր, քանզի Լրա ստեղծագործ

ՄԵՆՈՐՈՂ ՄԵԶՏՈՐՆԵՎ ՆԱԽԱՊԱՇԵՐՈՅՑԱՆ ՂԱՅՅ ԳԻՐԸ

գյուտի վերաբերյալ երկրորդ աղբյուր են համարում Դավաթ Բարպեցու Հայոց Դատաւորություն, գալիք, աղբյուր ստացվում այն մտայնությունը, որ Մովսէս Խորենացին 5-րդ դարի ինքնակն է: «Սեր աղբյուրներից մեկ Կորյունից հետո Մատթայի ժամանակն էր, եւ ապա «Սեր երրորդ ինքնակն աղբյուր է Խորենացին, որ բնւ ժամանակակն է, բայց բոլոր հայերից դարեւի պատմագիրներից հետո ծառայելով իբրեւ գլխավոր աղբյուր՝ ունի մեծ նշանակություն» (Հր. Անադայան, Հայոց գրերը, Երեւան, 1984, էջ 347): Եւրոյ կարծիքին է հետնում էր Մ. Անադայանը. «Կորյունից հետո մեր (Դավաթ Բարպեցին - Ա. Մ.) այդ նշանակությունը իրողորձեց ժամանակակն առնելու մոտ է եւ կարելի է որոշ քանքն ըստ լինել Մատթայի աշակերտներից» (Կորյուն, «Կարք Մատթայի» աշխատարարը բարձրագույնությունը մերձադանկ է ժամոցագործությունը՝ առաջարկով է Մատթայի, 1962, էջ 16):

Մովսէս Խորենացին ըստ դիտել է բնորոշ այն բանկատարը պահել, երբ Մատթայ Երանցող սկսեւ իր գրաստեղծ գործունեությունը: «Տեսնալ եմ ի վերք հասնալ է թագաւորունմ Հայոց, եւ գիտովորելով իմ իր յուր համբերութեան գտնալ Մատթայը» (Մովսէսի Խորենացին Դատաւորին Հայոց, աշխատութեանը Մ. Անադայանը եւ Մ. Հա-

րոյրինման - Տիգրիս, 1913 (այստեղեւտեւ իր), Գ., ԽԷ, էջ 316): «Տեսնելով, որ Հայոց թագաւորության վերջը հասել է, Մատթայ երկրի խաղաղություններն իր համբերության մեջ դարձրեց» (Մովսէս Խորենացին, Դատաւորություն Հայոց, բարձրագույնությունը, մերձադանկ եւ ժամոցագործություններն աշակերտելու Մտ. Մովսէսյանից (այստեղեւտեւ իր), Մովսէս, Գ., ԽԷ, էջ 284):

Մատթայ Մատթայը, ըստ ընդունված կարծիքի, ծնվել է մոտ 361 կամ 362 թվականին Տարոն գավառի Հայկական գյուղում: «Լնով գոր ի մովսէսաբար քաղիս նշանակելիք, վասն որի եւ փոյր արաղիք մեր պատմութեւ, ի Մաշթոյ ամուն, ի Սարոսնական գաւառէն, ի Հայկական գեղէ, որի անոն երանելու (ծծ. երեւելով) Կարդան լույսեւել» (Կորյուն, «Կարք Մատթայի, Երեւան, 1941 (այստեղեւտեւ իր) (Գ.), էջ 36): Մատթայի ծննդավայրը Տարոն գավառի Հայկական Հայկական գյուղը ինչպէս անունը է եւ Փավստոս Բուզանդը նշելով, իր այդ գյուղը կարճատեւոր լինելով անհայտնություն էր, որտեղ Հայսիկ բանահայտաբանի որիս Դավաթայն է, փորձաքննելով Գրիկի ծնունդ: Անտարկայն է, որ Փավստոսի պատմությունը հայ հեղինակն այստեղ նշանակում է նշանակել անհիմն հետ կապ ունեւոր մեկնալ, այնպէս միանգամայն անվերջ կլինել այ-

շատակն անհայտ Կրիկին (Բուզ, Գ., ԺԻԲ, էջ 78): «Բայց Պապայ ի քուն ի կնոքն ոչ մնաց (որի), այլ էր նորա հարսն մի գաւառէն Տարոնի, ի Հայկական գեղէ, կարճատեւայն եւ մնաց որ ի հարով, անորի ի Հայկական, որում անուն իր որոյրը հարունի Կրիկ կոչէր: «Կարճատեւայն» բառը տունն Նոր Հայկական բառգիրքը եւ Տր. Անադայանի արմատական բառարարը: Մովսէս Մալխասյանցն այն բացատրում է «աղբյուր անվանական», որոնցից մեկն էր «Կրիկը (Բուզ, աշխատարարը քաղիք, ծան. 57): Ըստ Տր. Բուզանդայանը: «Հայոց (Մաշտոյի) Կարդան լույս չինական մի էր Հայկական» («Կորիկն վարդապետ եւ նորին բարձրագույնություն», Տիգրիս, 1900, էջ 142): Մանուկ հասակում Մատթայը կրթվել է ինքնակական (հումանիստ) դպրոցում, ապա Մեծ Հայքի Աշխարհում թագաւորների արքունի դպրանոցում, դարձել դպիւր «վասէլայ յարքունական դպրանոց, լինել սպասաւոր արքայապետի օրհանմանց առ հազարակատարներով չափարկին Հայոց Առաւմալ ուրում» (Կոր., Գ., էջ 36):

Քանզի որ Ներսէս Մեծ Հայսիկ բանահայտաբանի որում Արամականի որովք էր, որը, ըստ Փավստոսի, իր եղբայր Պապային կապակցում էր իր քաղաք Մաշտոյի հետ ինչպէս անհայտնացում (Բուզ, Գ., ԺԻԲ, էջ 76), որովք Մատթայը Ներսէս Մեծ կարողանալով հորեւորը որովք է գալիս, որից ապա ըստ կրտսեր լինելով Աշխարհում էր ծնւմ: «Սենալ եւ ուսնալ ալ Մաշտոյ Ներսիկի, եւ յետ եւից նորա յաշխարհի, ի դրանմ արքունի կարգակալ բարոնդար» (Կոր., Գ., ԽԷ, էջ 316):

Հարունակելի
Այլեւոր ՄՈՐԵՆԱՅԱՆ
Բանասիրական գիտ. որոտոր

Աղբյուր՝ էջ 4

Հայաստանի ազգային պատկերասրահի ռուսական ճեշապակու հավաքածուն պահպանվում է թեյի մի սպասք, որն իր գեղարվեստական արժանիքներից զատ՝ մեզ համար ուշագրավ է առարկաների ռեկոնստրուկցիայի մասով կազմող իր հայաստան արժանագրություններով:

Սպասքի ստեղծել է Ֆ. Գարդների՝ Ռուսաստանում ճեշապակու արտադրության անդրախմբի մասնավոր գործարարն, որը հիմնադրվել է 1766 թվականին Մոսկովյան գուբերնիայի Դիմիտրովյան մարզի Վերնիկի գյուղում և գործել է մինչև 1892-ը: Գիմնադրել են անգլիացի Ֆրանց Գարդները, ով 1746-ին տեղափոխվելով Ռուսաստան՝ գրանցվում է Մոսկովի Դեմետրիով կոմերցիոն-դրոյսում՝ որպես անտառարդու-նաբեր:

Ճեշապակե իրերի պահանջարկը հասարակության տարբեր կարգերի կողմից անընդհատ աճում էր, իսկ երկրում առաջին է միջնային մասը՝ Կայսերական ճեշապակու գործարանը (1744 թ.) կատարում էր հիմնականում արժեքների պատվերները, և ներուժով զերեմասկան և արժեքային ճեշապակին էլ շատ թանկ էր:

Հետիմի արդյունաբերողի հիմունքում և քանից կառավարման, տեխնոլոգիաների ու ստեղծագործական մտադրությունների արագ կիրառման՝ գարկներին նորաստեղծ գործարանի գնալ-գնացիային արտադրանքը (այն տա-րածում գտավ թե՛ երկրում և թե՛ նրա սահմաններից դուրս: Շար-բային առարկաների զուգահեռն այստեղ տեղադրվում էին նաև գեղարվեստական էական գործեր, որոնք նկարագրվում էին Մոսկ-վայի և Պետերբուրգի բարձրա-տիման պաշտոնյաներին: Դա նա-շույն արվում էր նախ և առաջ Վախտանգյանների շրջանակ-ներն ընդլայնելու միտումով:

1780-ական թվականներից հի-րար էին հաջորդում չորս խոշոր՝ Գեղարվեստ, Անդրեյան, Ալեք-սանդրովյան և Վախտանգյան շրջանակային պաշտոնյան պատ-կերները (ը դեպ, դրանցից յուրա-քանչյուրի առանձին առարկաներ պահպանվում են Պետերբուրգում:

ՀՈՎՀԱՆՆԵՍ Ը ԿԱՐԲԵՑԻ ԿԱԹՈՐԻԿՈՍԻ ԳԱՐԻՆԵՐՅԱՆ ՄՈՒԱՐԸ

հով: Այդ պատվերների գեղար-վեստական և կատարման որակը ռուսական ճեշապակու պատմու-թյան մեջ բարձրակարգ տեղ է զբաղում: «Ռուսական պետու-թյան աշխարհագրական բառա-րանուն» (1801) նշվում է, որ Գարդների գործարանի աշխա-տանքներն «արվում էին այնպիսի արվեստով, որ քիչ էին գիտում ստեղծելու ճեշապակին», իսկ վերջինիս համաշխարհային համ-բավը հանդիսացել էր:

Ճեշ հետաքրքիր վերոնիշյալ սպասքը, որն առանձնանում է 19-րդ դարի առաջին կեսին Գարդնե-րի գործարանում ստեղծված պատվերային պարաների շար-քում, ստացվել է Վայր Արքու Ն. Եշիմանից՝ 1931 թվականին: Սպասքը նախատեսված է եղել 12 անձի համար, սակայն, ցավոք, թանկարժեք է հասել որոշ կո-րուպցիոներ: Դա հանգեցրել է մեծ ու փոքր թեյամաները, մեկ խա-սանամ, 20 գավաթ և 11 պալ-կա: Խոշոր առարկաներն ամփո-րային են, բարձր օձազրկն բո-նակներով: Դիսպոզիանքն, լայն բացված գավաթները, ստորին մասում ներառվող, ավարտվում են ցածրիկ օղակաձև ուղեղներ: Խոյակաձև են բռնակները հպվում

են գավաթների շուրթերին: Ա-ռարկաների ուսագրվածները ե-րրվում են ռուսից, պիստակ մարգարտաշարով: Ուշ կապի-ցիզի ձևով կատարված թեյի այս սպասքն առաւորեն ուղեգնված է: Ծառայականը գարդարված են ունեցաւ ռուսական խաչաշեղով, իսկ կենտրոնում՝ ոսկե (այն գույուն ունի՝ արծաթաւ մետաղի-նե) պոկիտակ մակերեսին, ոսկե-տառ ապաղեք են Ֆայտուրային Գրքից և Ֆոկուսներն Ավետարա-նից: Եվ որպես որոշակ անըն-թում՝ մետաղադրոյսում աղակ են նաեւ առաջապի անուշեկ հիշա-տակող գործողությունը: Սպասե օ-րինակ՝ կարճամակն երկդրոյան մետաղիկներից մեկում գրված է՝ «ամենեքեան Գճվիսանես», իսկ վերջում՝ «Իբրեւ գնադաղը ու-նին», արժին մետաղիկում՝ «Եւ՝ Յովհաննես եղբայրներ», բաժա-կի մետաղիկում՝ «Զաշկերտն Յովհաննես՝ որ փերե իս» խոս-քերը եր: Այսին Կարծում ենք թե՛ չորրորդ Ավետարանից են թե՛ Ֆայտուրային Գրքից բերված խոսքերը պատահական ընտրու-թյուններ չեն, պատմիկությանն ցանկություն է ունեցել ավետա-րանի ավան միջոցով հնչեցնել նաեւ կաթողիկոսից:

Ոսկու և ծուխալիայ ճեշական համադրությունը սպասքին հա-ղորդում է առանձնահատուկ շքե-րություն: Այն, որպես 19-րդ դարի առաջին կեսում գործարանում ստեղծված հետաքրքիր խուշ, ներկայացված է և. 4. Գյուրու: «Փարփոր Վերնիկ» (Ա. 1969 թ.) գրքում: Ֆեդինիկի վկայությամբ՝ թեյի սպասքը պատվիրվել է Լեկ-րաբերին և Ամենայն Ֆայդ կա-թողիկոս Ֆոկուսներն Ը Կարթե-րուն (ծն. 1762, կաթ. 1831-1842): Այս փաստը կարելի էր նշանակա-լորեն ունի գարնեթան այդ շա-նակի արտադրանքի համալ (նե-յաւս հայտնի է՝ գործարանի պատմության արխիվային կուր-թեյի զգալի մասը գտնվում էր Գարդներների նախնի կայան-քում, որտեղ հեղափոխությունից հետո տեղափոխված է եղել նաեւ կապարտեք, և 1923-24 թթ. ցուրտ ձմեռան այն օգտագործվե-լ է որպես վառելանյութ): Սակե-րաբերի բացակայությունն ան-շուշտ ոգեկոչացնում է արտա-դրանքի Պետերբուրգի խոշոր, և շուրհիկ Պատերազարանի այս սպասքը, որն առարկաների տակ գրված է «Գարնեթ» և մուկու-րայ գինեաներին դրոշմները, մանաներին դրոշմներ կրող

գարնեթան այլ առարկաները են թվագրվեցին 1831-ից մինչև 1842 թվականն ընկող տասնա-մյակով:

Սակայն եթե փորձենք վերու-ծել ընծայաբերման շարժառիթնե-րը, ապա կարող ենք ավելի կոկե-րտացնել թվականը: Ընծայա-բերման համար, անշուշտ, ամի-ր կարող էր լինել կաթողիկոսի ձեռ-նարկության հանդիսությունը, որն ըստ վկայության՝ անցել է ան-նախդեպ ճոխության՝ հենց կաթողիկոսի անմիջական գնե-կությամբ ու ջանքերով: Այսպե-սեւ տարի անց՝ 1832-ին, լրատում էր Արա 70-ամյակը, որը կրկին պատեւ ամի-ր, եւ ոչ պակաս ամի-ր կարող էր լինել լույսն թա-վակնի տեղի ունեցած մյուստի օրիւնության արարողությունը: Սակայն ինչպես գիտենք՝ Ֆոկ-ուսներն Ը կաթողիկոսի օրոք՝ 1836-ին էր, որն հաստատվեց 141 հողակմանից բաղկացած հաւ-րախայ Պոլոժներն, ըստ որի՝ Ֆայդ Եկեղեցին այնտե Խրաւմե-ր ուներ համարանկարի կատարե-լու իր ծեսերն ու արարողություն-ները, ապա էր ամենայն հար-կաւորությունը եւ քաղաքական պահանքներից, ապա էր ազգա-կին, մշակութային իր իրավուն-քների գործարանին առումով: Ուս-տի, չի բացաւորել, որ հայաստա-նի թեյի սպասքը կաթողիկոսին հի-շաւ ամիթով վերադարձել են հեղ-ուսախախտը, քանից Գարդնե-րի գործարանի արտադրանքի համ-բայն առաջին իերթին նրանց էր քաշ հայտնի: Այս տեսանկյունից սպասքի պատրաստման ժամա-նակահատվածն արվել է ներա-սում՝ ընդգրկելով աղիւն 1832-37 թթ., հանգամանք, որ կարելի-էր նշանակաւորուն ունի համանակն դրոշմային արտադրանքի ունեցող գար-դներին արտադրանքի առաւել ո-րոշակն թվագրության համար: Այսպիսով, Ազգային պատեւ-րաւանի վերոնիշյալ ցուցա-մուշը հենց այս իմաստով կարելի է համարել պատմական ու մշա-կութային էական արժեք:

Ֆամիկ ՎՐՈՒՆՈՒՆԱՆ
Ֆայտուրային սպասքի
պատերազարանի
գիտ. գծով վարդապետ

ՄԱՅՅԱԹ-ՆՄՈՒՄՆԻՆԻ ՆԻԿՈՒ ԱՐԲԱՆՆԱՆԻ ՎԱՅՆՔՈՒԿ

Սիմոն՝ էջ 5

Որ Մայաթ-Նուվան իրոր 1753 թ. դիմուն-բորդը գրել է, հաստատում են հայերեն հանրահայտ խաղի հետնյալ տողը՝

Մայաթ-Նուվեն ստաց արգ անմի խա-մին,

Կարու ումին՝ թո խարբուր իմն սրպա-հին,

Նեւար ըլի, շար, գաս իմ գերեզմանին, -
Անի խաղն վրեն անի, մապիլ, -
Ումն տալում, գուցե եւ ումն օրերին,
բրնիկներ 441-ի, այսինքն 1753 թ. սպիտիկ 20-ին, ումն բրնիկներովորամբ բուրբերեն հետեւյալ խաղը.

Կարդա զի, Եւ, իսկ ի ի աշխարհին,
Այլ ի գլի, բողի խաղն ումնիլով,
Միտր կարի, ղիման արարա անի,
Այլ ումնան՝ իմն տա կանի ումնիլով:

Նույն այս բանաստեղծության հայերեն տողացի բարձրանմուրդներ վերջերս մեզ արձանագրեց այսպիսովազե Ն. Դուլանը: Մնա նրա առաջին տողը.

Վիշուր շատ է, չեմ կարող սան շա-խարհին,

Իմորայիլի ումն՝ գրված բազմաթիւն,

Իմոր արդար վնիւ ամի, արդար դասի,
Ին մուրալիո եմ արյուն կտամ խնդ-րաբան:

Իմոխին ավելի ըմբռնելի կրտամ, երբ ինչերն ման, որ գեղարվեստական բարձ-րանորթյուն մեջ կան-ը կամ գան-ը հանգա-վորների վեին անցկացվող երկաթն օղակն է, իսկ բառայի բարձրանմուրթն մեջ դրա տեղում ումնբ *արյուն կտամ* արտահայ-տությունը: «Դումն էմ գլեխե»-ը դիվար է սի-րային խաղ համարն, որովհետեւ այնտեղ գլեխեկներով գովք, որով հարուստ են նրա սիրային խաղերը. այլ կա իր ամբիվաճված վիճակից դժգոհությունն ու բորը, ինքնա-պաշարանությունն է իր արժեքի հստակ գի-տական բանաձևերում և իր գեղարային գնկողնաւորյան հավաստում: Իսկ երբ պարզվի ու իմնամորթի, իր իրոր «Դումն էմ գլեխե»-ը շնորհիվ ի նորրված, ինչպե-սեւ կարծում էին Հուլի, Թումանյանն ու Ե. Ար-կաչանը, ոչ էլ սիրաման, այլ իր հովանավոր-վեն թեմուրյալ արքայի կնոջը հայազգի ինքն թեմուրյալ արքայի կնոջը արքունիքում Լենն ինքնամորթ, ու վրաց արքունիքում թագավորալի ումն է իշխանություն ումն, ուրմեն ճիշտ է Ե. Արկաչանը մի հարցում է:

Բայց թույլ է նրա այն կամարն, եւ Ներալ երկրորդ թագավորին ուղղված լինելու դեպ-քում Մայաթ-Նուվան կրելի վրայերեն, մա-նավանդ որ արյուն վրացիներն փորել:

Եւգոմն է, վրանգանքն բնական հարց, արդյո՞ք նույն Ներալ արքան հայերեն չգի-տեր, երբ 1750-ական թ. Թիֆլիսի բնակչու-թյան բացարձակ մեծամասնությունը հայեր էին: Ըստ Դուլիխուլիյանի և Նաւանի 1929 թ. հրատարակած «Արքայի Տիֆլիս» գրքում ընդգրկված նկարագի ճանապարհորդներ Տորմերին, Դուլիխուլիյանի, Կարաբուրի և այլոց վկայությունների՝ այդ ժամանակնե-րում վրաստանի մայրաքաղաք Թիֆլիսի 20 000 բնակչիցից 14 500-ը հայեր էին (տե՛ս Գ. Սեւակ, Մայաթ-Նուվա, եր., 1969, էջ 130-131), և վրաց արքունիքում էլ, մեծ մասն, ապա խոստում էին հայերեն: Իսկ Մայաթ-Նուվան էլ, վրացիներն ու բուրբերենն հեռ միասին, գերազանցապես իր հայերենը ե-գրել էր հենցնույն այնտեղ իր պապ Նաւաշ Հովմաթյանն: Մնալիս այս խաղի աղ-բայանական վերլուծությունը ընդունելով կամ մերժելով, իսկ մեծը ընդունելով կորմա-կից երբ, հենց Ե. Արկաչանի ենք պարտա-կան նույն այդ խաղը լսելու, նրա մեղեդին

3. Ուրիկան «Մայաթ-Նուվայի գրաւը»

մտապահելու, հավաքություններում Հուլի, Թու-մանյանի պատահմով (որն, ի դեպ, հայ-կալաներ վկայությունը շատ է տիրի այդ եր-գը) երգելու և հետո Մալիխորի Միլիթյանին համեմելու, իր բնորոշումով այդ երգի «ակա-նա փոխանցողը» լինելու համար:

Հարությանի
Մանվիկ ՄՈՐԻՍՅԱՆ
Բանասիրական գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր

Սկիզբը՝ էջ 6

168 տող ընդգրկող բանաստեղծության մեջ գարնան նախերգը 52 տող է, մնացածը՝ «շաբաթներն» բլրակի է «գերեզ հոր վառա՞նք» վարդի սիրո այլաբանությունն է: Այսպեսությունն է նաև «Բանք երևու ղեմ մտաց տեսուփնը» ի հոգի է ի մարմին, զոր առնալաք խափալ այստե՛ս: Խաղը: Այսպեսությունն է ամբողջ գիշերը: Այսպեսությունն է արթնող գիշերը: Այսպեսությունն է արթնող լուսինը, երկինքը: Բանաստեղծն արթնության կոչ է անում. «Չարթիք ի յերազուտ, քաշեք զպիտր, ով կայք ի բուն. Տեսե՛ք մեջ գիշերիս շառտը» որ պահ մի չեն լել ի բուն...»: Առաջին արթնացողը ինքն է, որ դիմավորում է առավոտը. «Չարթա՛յ ես ի քնույն, էլայ կացի պահ մի արթուն. Երբ Տեսե՛ք գիշերն ինկար՝ Նըշան եղե՛ն առաւատուն...»: Տեսնում է պայծառ լուսին ի բազմաթիվ աստղեր, որ զարդարվել են երկինքը է «են աբարա՞նք Բնաստեղծն»: Արուսյակի լույսի առեցե՛ն որ պայծառ ասող է շրոմը, որն ունի «յուս գերեզին», շառա՞նքա՞նքն՝ այլ գերաշուքն: Երան տեսելով՝ լուսինը մյուս աստղերին հրամայն է տալիս մարդ մտնել: Շագուղ տարիք առեգվան է, որ երեսուն է տալիս տեսողը: Արամանդին ու ցայգայույսի այս վաղ պահին երգվակցին փառաբանում է լուսին ծնունդը. «Քաղող է ծնունդը լուսին, երանի տամ մե պիս մարդուն, որ բաժին ինքն ու նե՛սե՛ս» ի յայլ լուսինն առաւատուն...: «Պարեգտուր. Ասոված արեգակի լույսերի հետ քաջուն է»

ԿՈՍՏԱՆԴՆԻ ԵՐԶՆԿԱՅԻ

(~1250 - ~1314/1328)

Նաեւ բարոյական դուռը: Տիրոջ բաղոց հայացքով է, որ «փին նշան» լուսինն առաւատուն: Առաւորի անուշ հոտից շառտերն են արքան: Ամենախափան սիրո իր բաժինը եւ հաւերուն է առավորի սիրո հետ: Առավորուն իրապաշտ պատկերն այնքան է ներշնչում երգվակցուն, որ դառնում է համաձկն խորուն:

Թե՛ ինձ նեւսեր կամ խընուփին բաժին կայ ի դուռն ի սիրուն, Մէլ պահու տերն ի սրբո՞նք՝ թող

կացնում է, հոգեղոր խորհրդանշիչը դարձնում բնաշխարհի խորհրդանշիչ: Բնույթը «Վարդին էսար կանաչ» վրան, որ զայ, բազմի գերեզ հորը վառա՞նք: Վարդին ներկայագործված նեւսանաւում է կրկնադրու՝ հիսուն հաշորդ խորհրդանշանը՝

Կամով ծածկի ի մեջ փըշին, Շերդ որ ի յարմ արտուն լուսին, Շերդ ի յարգանք Սըրդոյ կուսի՛ն Բրիստոս՝ որ եր անգիտացել:

Վարդը երգած չի բացում, եւ «կանաչ կանաչ» ի մեջ է: Բնույթը որոտորմաւ դիմում է նրան, եւ սկսվում է վարդի ու բլրակի երկխոսությունը: Վարդը պատահաւոր է, թէ դեռեւս հրապարակում բազմուր իր ժամանակն է: Բնույթը հորդորում է. «Վա՛րդ, գա՛ղթի, Ծաւ՛ճ՝ գըր լույս...»: Վարդը իր տաճարի դուռը բացում, այսինքն՝ կրկնից հոտը է գալիս եւ պայծառ շրոմը է: Վարդի գեղեցկութուն տեսնելով՝ ծաղիկները փայլում են (տե՛սեր կամ իրենց շրոմը գցում): Բայ՛ ծաղիկներին մնացածը համակրվում են վարդի շրոմը է նրան անդարար փառ տալիս: Բնույթն անդալաքում է, գալիս են նաեւ այլ բնույթներ եւ երգում: Սկսված երկխոսությունը շարունակվում է, եւ վարդը բնույթին ասում է. «Չամեն արա՛՛ իմի՛ն

յայտին, Ի՛նչ կամ ի ջո դիմա՛կ կացն, Ի՛նչ գըրնալն կենալ քալի՛ց, Միա գըր տըրեւիսիս հախի, Սիրուն է դուրն ի դմ բեզի, Գիտում որ չես դու զայս տե՛նք...»: Բնույթը «Սիրո զայս տե՛նք, Ի՛նչ է կայծա՛ն» հարցին ի պատասխան վարդը՝

Ան: Գիտում որ չե՛ն վարդ, Վասն աշխարհի մեջ գիս տալոյ, Սրի գարուն այլ մե՛ն ես ալոյ, Յայնժամ շառ որ կամիմ դառել:

Վարդն այն է ինչ յաշխարհի, Բայ՛ չի իմ սիրուն իմի՛ն յալի, Վասն այն ես գիս ծածուկ պահի, որ Ժամանակաւ է ներ հասել:

Եվ անա եկել է նրա ժամանակը, կարող են նրան ամառնակ բաղել, տեսել երեք ուրիշ քալի դեղ. «Բաժանեցե՛ր ի ձեր վերայ Չվարդո, որ վաճե՛ք ձեր ցաւուն մեայ, Վասն այն տախնշն ի յիս կեայ, որ դուք լի՛նք անողջ ցեայ»:

Վարդը Բրիստոսն է, եւ վարդի խոսքի ու դրսեւորման մեջ շրիստոսեանակ ոգին է: Բնույթայն տոնական է խախտված գարնունը: Բրիստոսի գալույթայն համար է: Վարդը դեռեւս շարունակում է իր մեկնատալությունը. «Լոր մերե՛նցիս յիս համարակ, Չի իմ արիւն է ձեզ բաժակ, Մարմինս, եւ՛ որ տուր ու անապա՛կ՝ Ձեզ ներաւ կորե մ պարե՛նք...»:

Շարունակելի
Ղալիկ ԳԱՍՏՐՈՂԱՅԻ
Բանասիրական գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր

ԼՈՒՐԵՆՆԱՆՈՒՂԱՏԻՍԱՅԵԵ ԹԵՄԻԿԵ

Հանդիպում Գանատայի Վարչապետ Սփիւրն Հարպիրի հետ

Գ անատայի պատուիրակությունն էր, գլխավորապես ինքին առաջնորդ Տ. Բազարյան Երգ Գալուստեանին, շնորհաբար լուսակ այցելությունն տուտ Գանատայի նորմերի վարչապետ Սփիւրն Հարպիր: Հանդիպում տեղի ունեցաւ Երեւանի մէջ, 21 Մարտ 2006-ի յիմարմիթով, վարչապետի գրասենյակին մէջ Օրդուտ:

Մասնորդ Սրբազան Հայրը շնորհաբար ինքն վարչապետ իր ընտրութեան ամիթով (Յունուար, 2006) եւ յաւտակա՛ն շնորհակալութիւն յայտնեց Գանատայի Խորհրդարանին մերս հայկական հարցերին եւ մասնաւորապէս Հայոց ցեղասպանութեան (Հայրի, 2004) Bill M-380-ին իր ցուցաբերած գորակրկնութեան համար: Սրբազան Հայրը, այս ամիթով Վեհափառ Հայրապետ Գարեգին Բ-ին մասնակց Հայոց Կաթողիկոսի կողմէ յատուկ ողորդի զին եւ մասնակց յամենեց վարչապետին:

Մասնորդ Սրբազան Հայրը վարչապետ Հարպիրին ըսաւ, որ գլխումարութեան լսած է «Պատգամաւորական կուսակցութեան մշակած քաղաքական ողիները ընկերային շարք եր հարցերու ամբողջութեան, իր պատգամներին յայտնեց զարգացնելու միջ-կրօնական եւ էրիմներն երկխոսութեան Գանատայի մէջ:

Վարչապետը մեծ հետաքրքրութեամբ լսեց հայկական համայնքի վերաբերյալ հարցերը եւ խնդրեց, որ Սրբազան Հայրը իր ողորդները փոխանցէ Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետին եւ շնորհակալութիւն յայտնէ Նորին Սրբորան աղորներուն եւ օրինութեան համար:

Հանդիպումն անարդին, Սրբազան Հայրը խաչարար ընտրեց արմ վարչապետին: Առաջնորդ Սրբազան Հօր իմնարկութիւն Տ.Արարատ ձ. Կրկ Գարգաւան-առաջնորդական փոխանորդ, Տ. Տարին տապ ինչ արգաւան-հոգեւոր իւլիս Երուսաղիմի Սրբ Երրորդութիւն Հայ, Երեւնիդը, արմ ժապ Ամենայն-աւանաւան թնական խորհրդին, արմ Դարձ Կերեան-փոխ առնալիս եւ արմ Դա՛ն Դոյաւան-գանաւապ:

Նարարան վարչապետին հետ հանդիպումը, Սրբազան Հայրը ու իրեն ընկերակցող պատուիրակութիւնն այցելեց Օրդուտայի մէջ Հայաստանի Հանրապետութեան դեսպանատուն, որ հանդիպում ունեցաւ դեսպանատն գործադրար տիդր Սրբայի՝ Վարդանանի հետ: Տարբ Կարդանանի խաղաղ Հայաստանի Հանրապետութեան առաջ ծառայող հայադերու մասին եւ պարեմ Հայաստանի կառավարութեան հեռախօսութեանը՝ կապում Հայաստան-Գանատա արաւապ համագործակցութեան:

ՀԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

Գերմանիայի Հանուկը քաղաքի փիլիսոփայության գիտահետազոտական ինստիտուտում 2006 թ. հոկտեմբերի երկուց տասը ամսակ ուսումնառության համար Մայր Աթոռ Ս. Էջիմանի միջնորդությամբ կրթաթոշակ է տրամադրվում երկու առաւորներ, ովքեր կնքարվեն մրցութային կարգով: Եզնականությունը պահանջվում է գերմաներենի կամ ինգլիզերեն, սոցիալական կամ հումանիտար բարձրագույն կրթություն: Դիմողները, որպէս նախապայմ, պետք է ներկայացնեն սոցիալական հիշեղութիւն ունեցող հայաբնակական որեւէ արդեցի փիլիսոփայական վերուժություն: Մրցութիւն մասնակցել ճանկարողները պետք է որեւէ Մայր Աթոռ Ս. Էջիմանի Միջեկեղեցական հաւաքերությունների բաժին՝ միկեւ տե՛ս թվականն ապրիլի 17-ը:

Գեռ. 010 517 155, 010 517 160 Էլ փոստ - inter@etchmiadzin.am

«ՎԱՍՆ ՀԻՎԱՆԴԱՅ»

Մարդ արարան Սատու լուսին տեղեկեց անապական, որպէս մարմին, հոգու եւ մտքի կատարյալ միասնություն: Տեք այդպէս է, որեւէ ինքն զբաղատել նրա բացմաթիվ հիվանդությունները, այն տարատեսակ աստուծոն ու ցաղերը, որոնք հաճախ այցելում են նրան:

Ինչո՞ւ չնայած բժշկության զարգացման բարձր մակարդակին, դեղերի եւ այլ միջոցների բազմաքանակութեամբ, ավելանում են նաեւ այստեղի ու հիվանդությունները: Սուր Գիրքն ասում է, որ Արամի անապակն ու կատարյալ մարմինը երեւցել մեղքով, եւ դա շարունակվել՝ արտաբնական նրա տեսլությունների վրա: Քաղի որ յուրաքանչյուր մարդ մեղաւոր է, որեւէ նաեւ ամեն եր ենթակա է հիվանդությունների ու ցաղերի: Եթե այդպէս է, որեւէ ինչպե՛ս ընդունել ցաղերն ու հիվանդությունները, իրեն ինչպե՛ս պահել դժբախտություններն ու անհաջողություններն ժամանակ: Ինչպե՛ս պայքարել դրանց դեմ:

Սյս եւ նման բազում այլ հարցերի հոգեւոր մեկնաբանության եւ նկրկած Սեւան Վազգեանի հոգեւոր դպրակոցի դասախոս Հրայր Բեգարյանի «Վասն հիվանդութեան» գիրքը: Սյս կուր է տեսել Հայ Մատթեւական Եկեղեցու Կտալիցի թեմի առաջնորդ Մաթեոք Եպիսկոպոս Զարարի մեկնաբանությամբ, զորի հիմքերին է Տեղ Դեւուդ Քահանա Մայիկանը:

«Սյսոր մարդկությունը հիվանդ է բառիս թե՛ ուղղակի, թե՛ փոխաբանական իմաստով. օրիւնությունն ինքնուր ասում է Մաթեոքը՝ սրբապա՛ն,՝ ուստի այս գիրքն օգտակար է ու՛ ծեղերի, եւ՛ դեղերակերի, եւ՛ հավատացալիկների, եւ՛ հավատացող դեռեւս հեռու գտնվողների համար: Սյսոր, երբ Հայ Մատթեւական

Սուրբ Եկեղեցին Ս. Ս. Ս. Ս. Գարեգին Ա Մեկնանի Հայոց Հայրապետի օրինութեամբ ու աշակերտությամբ բազում հրաառարկություններ է իրականացնում, կարծում եմ, տեղին ու ժամանակին է նաեւ այս գրքի հրաառարկությունը:

Մեկնացնե՛ք միայն, որ գիրքը նախատեսված է ընթերցող լայն շրջանակների համար:

ԵՐԻՍՏՈՂԱՅԻ ՆԱԶԱՍՏԱՆ

Կորնուկան, մշակութային, լուստական երկշաքապետեր
Հիմնադիր
Մայր Աթոռ Սուրբ Էջիմանին
Հիմնադրող
«Գալուղի խմբակ»
Մարիկ Ստամբուլյան
Գրականակ վարչական՝ 624
Կնաքարդական հասցեն՝
Ե. Վարչապետ, ԵԿ
Ինտերնետ
(05+231) 54510, 56780
Ստոր. տարա՛ր 3. 4 2006 թ.
Տպաքանակ՝ 2500
Գինը՝ 50 դրամ